۱۲) « وَ عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ أَنَّهُ رَخَّصَ فِی الْإِدَامِ وَ الطَّعَامِ يَمُوتُ فِيهِ خِشَاشُ الْأَرْضِ وَ الذُّبَابُ وَ مَا لاَ دَمَ لَهُ وَ قَالَ لاَ يُنَجِّسُ ذَلِکَ شَيْئاً وَ لاَ يُحَرِّمُهُ فَإِنْ مَاتَ فِيهِ مَا لَهُ دَمٌ وَ كَانَ مَائِعاً فَسَدَ وَ إِنْ كَانَ جَامِداً فَسَدَ مِنْهُ مَا حَوْلَهُ وَ أُكِلَتْ بَقِيَّتُهُ.»[1]

حضرت امام البته در ذیل این روایت این احتمال را مطرح می‌کنند که شاید این روایت مطلق نباشد و صرفاً مربوط به حرمت اکل باشد.

[1] . همان، ص ۵۸۰، ح۲۷۸۵

« نعم لا ننكر عدم إطلاق كثير منها ممّا يكون بصدد بيان أحكام اخر. بل يمكن الاستدلال على المطلوب بموثّقة ابن بكير، عن أبى عبداللّه عليه السلام وفيها: «فإن كان ممّا يؤكل لحمه، فالصلاة فى وبره وبوله وشعره وروثه وألبانه وكلّ شىء منه جائز؛ إذا علمت أنّه ذكىّ قد ذكّاه الذبح...» إلى آخره.»[1]

۱۳) « مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ سَأَلَ زُرَارَةُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلاَمُ : عَنِ الصَّلاَةِ فِي الثَّعَالِبِ وَ الْفَنَكِ وَ السِّنْجَابِ وَ غَيْرِهِ مِنَ الْوَبَرِ فَأَخْرَجَ كِتَاباً زَعَمَ أَنَّهُ إِمْلاَءُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ أَنَّ الصَّلاَةَ فِي وَبَرِ كُلِّ شَيْءٍ حَرَامٍ أَكْلُهُ فَالصَّلاَةُ فِي وَبَرِهِ وَ شَعْرِهِ وَ جِلْدِهِ وَ بَوْلِهِ وَ رَوْثِهِ وَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْهُ فَاسِدٌ لاَ تُقْبَلُ تِلْكَ الصَّلاَةُ حَتَّى يُصَلِّيَ فِي غَيْرِهِ مِمَّا أَحَلَّ اللَّهُ أَكْلَهُ ثُمَّ قَالَ يَا زُرَارَةُ هَذَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ ، فَاحْفَظْ ذَلِكَ يَا زُرَارَةُ فَإِنْ كَانَ مِمَّا يُؤْكَلُ لَحْمُهُ فَالصَّلاَةُ فِي وَبَرِهِ وَ بَوْلِهِ وَ شَعْرِهِ وَ رَوْثِهِ وَ أَلْبَانِهِ وَ كُلِّ شَيْءٍ مِنْهُ جَائِزٌ إِذَا عَلِمْتَ أَنَّهُ ذَكِيٌّ قَدْ ذَكَّاهُ الذَّبْحُ وَ إِنْ كَانَ غَيْرَ ذَلِكَ مِمَّا قَدْ نُهِيتَ عَنْ أَكْلِهِ وَ حُرِّمَ عَلَيْكَ أَكْلُهُ فَالصَّلاَةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ مِنْهُ فَاسِدٌ ذَكَّاهُ الذَّبْحُ أَوْ لَمْ يُذَكِّهِ»[2]

حضرت امام درباره این روایت می‌نویسند:

« بناءً على أنّ المراد بقوله: «ذكّاه» طهّره، كما لعلّه المناسب لنسبة التذكية إلى الذبح، وبُعد إرادة الذكاة بمعنى الذبح. والذكاة – بالذال – و إن كان بمعنى الذبح فى اللغة، ولم أرَ فى اللغة من عدّ الطهارة من معانيه إلّافى «مجمع البحرين» حيث قال: «وفى الحديث: «كلّ يابس ذكىّ» ؛ أى‌طاهر، ومنه: «ذكاة الأرض يبسها» أى‌طهارتها من النجاسة، وفيه «أذك بالأدب قلبك» أى‌طهّره ونظّفه» انتهى، لكنّه ذكر فى «زكى» – بالزاى –: «زكاة الأرض يبسها» . ويمكن الاستشهاد لاستعمال «ذكىّ» – بالذال – فى الطهارة بروايات، كقوله عليه السلام: «الحوت ذكىّ حيّه وميّته» . قال الشيخ الحرّ: «الذكىّ هنا بمعنى الطاهر»»[3]

ما می‌گوییم:

۱. حضرت امام در پایان بحث خود به نکته‌ای اشاره می‌کنند:

« نعم، فى الاستدلال للمطلوب بمثل موثّقة عمّار، عن أبى عبداللّٰه عليه السلام قال: سئل عن الخنفساء... إلى أن قال: «كلّ ما ليس له دم فلا بأس» ، وصحيحة ابن مُسكان عنه عليه السلام قال:

---

[1] . كتاب الطهارة (امام خمينى)، ج۳، ص۷۳

[2] . وسائل الشيعة، ج۴، ص۳۴۵، ح۵۳۴۴

[3] . كتاب الطهارة (امام خمينى)، ج۳، ص۷۴

«کلّ شیء یسقط فی البئر لیس له دم مثل العقارب والخنافس وأشباه ذلک، فلا بأس» محلّ إشکال؛ لأنّ الکلّیة فی طرف نفی البأس عمّا لیس له دم، لا تثبت الکلّیة فی الطرف المقابل. نعم لا إشکال فی الإثبات جزئیةً وفی الجملة. والظاهر من «البأس» النجاسة ولو بقرائن ولو من سائر الروایات.»[1]

۲. حضرت امام همچنین می‌نویسند:

«وکذا یشکل الاستدلال بمثل موثّقة حفص بن غیاث، عن جعفر بن محمّد، عن أبیه علیهما السلام قال: «لا یفسد الماء إلّاما کانت له نفس سائلة» . لإعطائها الکلّیة فی المستثنی منه دون المستثنی؛ و إن قال الشیخ الأعظم: «إنّها بصدد تنویع المیتة علی قسمین مختلفین فی الحکم، لا مجرّد بیان ضابطة کلّیة فی طرف المنطوق فقط» و هذه الدعوی خالیة من الشاهد، وعهدتها علیه.»[2]

توضیح:

این روایت می‌گوید آنچه آب را فاسد می‌کند فقط چیزی است که نفس سائله دارد ولی نمی‌گوید که نفس سائله اگر دارای چه صفتی باشد باعث فساد ماء می‌شود.

[1]. همان، ص۷۶

[2]. همان

جمع‌بندی:

به نظر می‌رسد به سبب روایات متعدد، نجاست اجزاء میته (غیر از جلد) قابل پذیرش است.

مقام دوم: جلد میته ذی النفس (غیر انسان)

بحث از طهارت با نجاست جلد میته ذی النفس (غیر انسان)، را با توجه به اینکه بحثی مفصل است (و با توجه به تعطیلات وقت بررسی آن نیست) بعد از مسائل دیگر بررسی می‌کنیم.

مسئله ۲: نجاست اجزاء منفصله از میته ذی النفس (غیر انسان)

۱. چنانکه خواندیم، مرحوم سید، این بحث را درباره اجزاء منفصله از میته مطرح کرده بود و در آن حکم به نجاست کرده بود.

۲. مرحوم خویی در این باره می‌نویسد:

«إن المیتة بعد ما أثبتنا نجاستها فتثبت النجاسة بالفهم العرفی علی کل واحد من أجزائها و إن لم تصدق علیها عنوان المیتة عرفاً، فید الغنم و إن لم تکن غنماً و کذا غیرها من أجزائها إلّا أن الدلیل بعد ما دلّ علی نجاسة المیتة فمعناه بحسب الفهم العرفی أن ما فی ذلک الجسم محکوم بالنجاسة، و لا دخالة للهیئة الترکیبیة فی نجاستها. کما أن الأمر کذلک فی غیر المیتة أیضاً فإذا حکم الشارع بنجاسة الکلب و هو حی فلا یشک العرف فی نجاسة کل ما له من الأجزاء، فبنفس ذلک الدلیل الذی دلّ علی نجاسة الکلب تثبت نجاسة أجزائه أیضاً، و لذا لا مناص من الحکم بنجاسة أجزاء المیتة کنفسها فاذا قطعنا حیواناً نصفین أو أربعة أجزاء مثلاً دفعة واحدة یحکم بنجاسة کلا النصفین أو الأجزاء لأنها میتة. و من هنا یظهر أنه لا وجه لاستصحاب النجاسة فی أجزاء المیتة. أمّا أوّلاً: فلمکان الدلیل الاجتهادی، فإن نفس ذلک الدلیل الذی دلّ علی نجاسة المیتة یقتضی نجاسة أجزائها أیضاً من غیر حاجة إلی استصحابها. و أمّا ثانیاً: فلأنه أخص من المدعی، لاختصاصه بما إذا حصل الانفصال بعد الموت، و أمّا إذا طرأ کل من الموت و الانفصال دفعة واحدة کما إذا قطعنا الحیوان نصفین فأین هناک نجاسة سابقة لیمکن استصحابها. هذا علی أن الاستصحاب فی الأحکام الکلیة الإلهیة غیر جار لمعارضته باستصحاب عدم الجعل کما حققناه فی محله. و کیف کان فما حکی عن صاحب المدارک (قدس سره) من المناقشة فی نجاسة أجزاء المیتة مما لا وجه له.»[1]

توضیح:

[1]. التنقیح، ج۲، ص۴۲۲

۱. گفتیم میته ذی النفس نجس است.
۲. اگرچه یک قطعه از گوسفند مرده، عرفاً نه گوسفند نامیده شود و نه میته دانسته شود ولی
۳. وقتی دلیلی نجاست میته را ثابت کرد، عرفاً همه اجزاء آن هم نجس است
٤. و نجاست متوقف بر آن نیست که جنازه کل حیوان در کنار هم بوده باشد.
٥. و این در سایر موارد هم ساری است
٦. و به همین جهت که دلیل اجتهادی در میان است، لازم نیست که برای اثبات نجاست، به سراغ استصحاب برویم (این جزء قبل از انفصال از میته، به سبب اینکه از میته بود، نجس بود، و الان کماکان)
۷. ضمن اینکه اگر مرگ و انفصال همزمان صورت پذیرد، استصحاب فرض ندارد
۸. اضف الی ذلک آنکه طبق مبنای مرحوم خویی [طبعاً مرحوم نراقی]، استصحاب در احکام کلی (شبهه حکمیه) جاری نمی‌شود چرا که آن را معارض با استصحاب عدم جعل می‌داند.
۹. [از طرفی استصحاب مذکور مطرح است و از طرفی استصحاب داریم که قبل از اینکه شریعتی در میان باشد، جعل نجاست برای اجزاء میان نشده بود و الان کماکان]

کلام حضرت امام:

حضرت امام ابتدا می‌فرمایند: «**أمّا القطعة المبانة من المیّت فلا ینبغی الإشکال فی نجاستها**»[1] و بعد می‌فرمایند دلیل نجاست، اجماع نیست چرا که:

اولاً: ثبوت چنین اجماعی معلوم نیست

ثانیاً: اجماع منقول هم به کار نمی‌آید

ثالثاً: اجماع مدرکی است.[2]

و همچنین می‌فرمایند دلیل نجاست، استصحاب هم نیست، چرا که در مقام روایات موجود است و لذا نوبت به استصحاب نمی‌رسد.

البته ایشان جریان استصحاب را (اگر نبود که روایات در مسئله موجود است) خالی از اشکال می‌دانند.

در ادامه حضرت امام عمده دلیل را روایات برمی‌شمارند:

«**بل للأدلّة المثبتة للحکم علی المیتة؛ فإنّ معروض النجاسة – بحسب نظر العرف – هو أجزاء المیتة، من غیر فرق فی نظرهم بین الاتّصال والانفصال. کما أنّ ما دلّ علی أنّ الکلب رجس نجس،**

[1]. کتاب الطهارة (امام خمینی)، ج۳، ص۱۲۲

[2]. همان

يفهم منه أنّه بجميع أجزائه نجس، ولا يحتاج فی إثبات النجاسة للأجزاء إلی التمسّک بدليل آخر غيره، كما لا يحتاج فی إثبات نجاستها بعد الانفصال إلی غيره.

وبعبارة اخری: أنّ العرف يری أنّ موضوع النجاسة ذات الأجزاء؛ من غير دخالة للاتّصال والانفصال فيها، كما أنّ الاستقذار من الكلب – علی فرضه – استقذار من أجزائه؛ اتّصلت بالكلّ، أو انفصلت، و هو ممّا لا شبهة فيه.»[1]

[1] . همان، ص۱۲۳